

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

ЄВТУХ М.Б.,

*дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки
НАПН України, доктор педагогічних наук, професор*

ТЕРЕНТЬЄВА Н.О.,

*професор кафедри педагогіки, психології та методики
фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка, доктор педагогічних наук, професор*

УДК 37.013.2 : 502.131.1

Підготовка фахівців для Нової української школи як один із напрямів формування людини з новим типом мислення

У статті репрезентовано основні аспекти формування людини з новим типом мислення, підвищення професіоналізму працівників освітньої сфери засобами інноваційної діяльності, підготовку вчителів для Нової української школи як один з напрямів формування людини з новим типом мислення засобами інноваційної освітньої діяльності. Акцентовано увагу на найважливіших аспектах та головних особливостях інноваційної освітньої діяльності в контексті відкритої освіти. Наголошено, що одним із пріоритетних завдань сьогодення є вдосконалення освітнього простору, що має забезпечувати розвиток освітньої сфери держави з власними перевагами та досягненнями. Цьому сприятиме формування людини з новим творчим інноваційним мисленням, яка могла б самовдосконалюватися, реалізовувати себе та генерувати конструктивні пропозиції з наступним їх втіленням у практичну професійну та суспільну діяльність.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна освітня діяльність, нове мислення, Нова українська школа, освітній простір, професіоналізм.

В статье представлены основные аспекты формирования человека с новым типом мышления, повышение профессионализма работников образовательной сферы средствами инновационной деятельности, подготовку учителей для Новой украинской школы как одно из направлений формирования человека с новым типом мышления средствами инновационной образовательной деятельности. Акцентировано внимание на важнейших аспектах и главных особенностях инновационной образовательной деятельности в контексте открытого образования. Отмечено, что одной из приоритетных задач сегодня является совершенствование образовательного пространства, которое должно обеспечивать развитие образовательной сферы государства с собственными предпочтениями и достижениями. Этому будет способствовать формирование человека с новым творческим инновационным мышлением, который мог бы самосовершенствоваться, реализовывать себя и генерировать конструктивные предложения с последующим их воплощением в практическую профессиональную и общественную деятельность.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная образовательная деятельность, новое мышление, Новая украинская школа, образовательное пространство, профессионализм.

The article presents the main aspects of forming a person with a new type of thinking, increasing the professionalism of the educational workers by means of innovation activity, and preparing teachers for the New Ukrainian school as one of the areas of human formation with a new type of thinking by means of innovative educational activities. The emphasis is on the most important aspects and main features of innovative educational activities in the context of open education. It was emphasized that one of the priorities of today is the improvement of the educational space, which was supposed to provide development of the educational sphere of the state with its own advantages and achievements. This will be facilitated by the formation of a person with a new creative innovative thinking that could self-improve, realize himself and generate constructive proposals with their subsequent implementation into practical professional and social activities.

Key words: innovative activity, innovative educational activity, new thinking, New Ukrainian school, educational space, professionalism.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси спричинили переоцінку системи цінностей і формування нової моделі відносин, орієнтованої на усвідомлення самоцінності людини як рівнозначного суб'єкту навколишнього середовища і цивілізаційних відносин. Соціально-економічні і технологічні трансформації, швидке накопичення знанневого продукту, інноваційних технологій та їх продуцентів спричиняють перебудову промисловості, господарства, управління тощо, що змушує систему вищої освіти, незважаючи на її сталість і збереження традиційних цінностей, переорієнтовуватись на виклики суспільства.

Процеси, які відбуваються у суспільному житті, вимагають від сучасних фахівців застосовувати нестандартні рішення та вміння гнучко діяти в динамічних умовах соціуму. Це стимулює пошук ефективних методів і прийомів навчання, інноваційних освітніх технологій. Інноваційна педагогічна діяльність – це заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої освітньої практики.

Метою статті є окреслення основних аспектів інноваційної освітньої діяльності в контексті формування нового мислення у фахівців задля підвищення їх професійного рівня.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна освітня діяльність розглядається у розрізі поняття «відкрита освіта»:

- заохочення і спонукання активності учнів у процесі навчання;
- індивідуальний підхід у навчанні, при якому навчальні матеріали змінюються у залежності від потреб, інтересів і рівня підготовки; навчання у невеликих групах, що дає можливість приділити більше уваги специфічним потребам кожного;
- різноманітність методів навчання, які не обмежуються традиційними лекціями, читанням, усними відповідями і тестуванням;
- відкритість структури, яка допускає експериментування з груповим навчанням;
- релевантність повсякденного життя, де відправним пунктом для навчальної діяльності слугують інтереси і життєвий досвід учнів, взаємозв'язок навчального матеріалу з реальним світом;
- гуманність, що забезпечується відчуттям підтримки, винагороди, поваги та прийняття;
- застосування принципів соціальної психології, зокрема групової динаміки при груповому вирішенні завдань у різних видах діяльності,

які сприяють покращенню паттернів взаємного схвалення і прийняття тощо [5, с. 520].

Головними особливостями інноваційної освітньої діяльності є особистісно-орієнтований підхід, співробітництво педагогів та учнів, емпатійне розуміння вихованців, педагогічний гуманізм; творчість, дослідно-пошукова діяльність та експериментальний характер її впровадження; стійка мотивація на пошук нового в організації навчального процесу. Результати інновації залежать від колективної волі, зусиль усіх тих, з кого складається суб'єкт інновації, їхніх установок і цінностей, глибини й різнобічності усвідомлення, чого вони хочуть досягти. Включення викладача в інноваційну діяльність має ґрунтуватися на добровільних засадах, врахуванні особистих та індивідуально-психологічних особливостей.

Найважливішими аспектами інноваційної освітньої діяльності виступають такі: наповнення інноваційним змістом місії педагогічної діяльності в сучасних умовах, заснованої на знаннях; зміна вимог до якості її кінцевих результатів, характеру і засобів взаємодії суб'єктів освітнього процесу; ревізія смислів і цінностей інноваційної педагогічної діяльності, особливо в частині цінностей-цілей, цінностей-відносин, цінностей-засобів. Ціннісне ядро професійної діяльності складають такі цінності, як гуманістична спрямованість особистості, готовність до розробки та впровадження інновацій, професійна мобільність, обмін знаннями та інноваційними розробками, особиста відповідальність за якість кінцевих результатів професійної діяльності, активне партнерство, командна робота, прояв ініціатив у розробці інноваційних проєктів розвитку освітньої установи, готовність до розумного ризику, забезпечення готовності педагогічних кадрів до вибудовування ієрархії інноваційних цілей, забезпечення якості на рівні освітнього процесу, навчальної дисципліни, навчальної теми, навчального заняття в компетентнісному форматі [2, с. 108].

Результат освіти є багатоцільовим та багатокомпонентним, до якого входять, зокрема, грамотність, освіченість, компетентність, менталітет. І хоча ці компоненти не є принципово новими, зміст їх, розуміння й тлумачення змінюється відповідно до епохи, викликів суспільства та потреб ринку праці. І на часі оновлення не лише парадигми навчальної (перехід від процесної до результатної), а й парадигми управлінської, яка покликана не стільки забезпечувати якість освітнього процесу як процесу, скільки як результату, що має відповідати і замовленню роботодавців, зокрема. Цьому сприятиме і дуальна система освіти, і результатна парадигма, і гнучкість та

варіативність освітнього процесу, і створення комплексів на кшталт підприємницького університету (інтегрована науково-дослідницька та інноваційно-підприємницька діяльність = наука + освіта + інновації + промисловість + уряд), і врахування глобальних та регіональних тенденцій розвитку освіти тощо. Варто відзначити пріоритетність ментальності та нового / планетарного / ноосферного мислення [6, с. 29].

Виокремимо 9 груп умінь як складники компетентності (за Дж. Стретчем):

- уміння мислити критично;
- кооперативні уміння (уміння бути членом колективу та працювати в команді);
- уміння робити усвідомлений та правильний вибір;
- уміння цінувати різноманіття, допускаючи існування іншого;
- уміння розкрити потенціал іншого, стимулювати членів команди до максимального внеску в колективну / колегіальну справу;
- уміння мислити системно;
- уміння працювати творчо, бачити нове, трансформувати звичне у нову площину;
- фасилітаторські уміння;
- лідерські уміння.

Усі ці уміння безпосередньо пов'язані з формуванням нового мислення сучасної людини. Саме на формування нового мислення має бути спрямована діяльність закладів вищої освіти, а особливо університетів як флагманів науки і освіти, носіїв критично-інноваційного потенціалу, що передбачає реагування на соціальні, економічні, наукові та культурні аспекти; формування глобальних знань для розв'язання глобальних проблем; розвиток критичного мислення та активної громадянської позиції; інформованість, відкритість і прозорість діяльності закладу в рамках його автономії відповідно до усвідомлення нової альтернативної парадигми коеволюції (постійна взаємодія людських та природних систем, їх взаємний вплив та постійна адаптація до змін) [6, с. 28-29].

В Україні нагальним питанням є необхідність сформувати нові стандарти життя, таку модель поведінки і добробуту, яка б давала можливості користуватися всіма благами цивілізації, бережливо ставитися до природи та її ресурсів, виховувати здорову, освічену і духовно багату людину. Формування в сім'ї, школі, трудових колективах, громадських організаціях, інших спільнотах здорових потреб та інтересів людини, спрямованих на виявлення її творчих здібностей та їх всебічну реалізацію, базується поширенням стандартів здорового способу життя, раціональної економічної поведінки і матеріального добробуту. Одним з аспектів ідеології трансформації

суспільного розвитку відзначають створення матеріальних та інституційних умов для вільного розвитку особистості, свободи підприємництва і приватного життя, яке має органічно поєднуватися з вихованням суспільної відповідальності людей за своє майбутнє, свою діяльність та її результати. Порядність, професіоналізм, культура і відповідальність особистості мають культивуватися суспільством та укорінюватися в масовій свідомості та поведінці [4, с. 9-10].

Одним з пріоритетних завдань, на нашу думку, є вдосконалення освітнього простору, який би відповідав потребам сьогодення, і водночас забезпечував такий розвиток освітньої сфери держави, який би мав власні переваги та досягнення. Цьому сприятиме формування людини з новим творчим інноваційним мисленням, яка могла б самовдосконалюватись, реалізовувати себе та генерувати конструктивні пропозиції з наступним їх втіленням у практичну професійну та суспільну діяльність.

Одним з напрямів формування людини з новим типом мислення є підготовка вчителів для Нової української школи, що стає певним викликом для закладів вищої освіти педагогічного спрямування і висуває питання докорінної перебудови освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти.

Акцентуємо увагу на окремих положеннях Концепції Нової української школи, які потребують уваги як з боку вчителів, так і з боку батьків і громадськості в цілому. Це, зокрема: педагогіка партнерства; готовність до інновацій; нові стандарти і результати навчання; автономія школи і вчителя; фінансування освіти [3, с. 2-3]. Виокремлено такі ключові компоненти Нової української школи: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; умотивований учитель, який має свободу творчості і розвивається професійно; наскрізний процес виховання, який формує цінності; децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти [3, с. 7].

Визначено 10 ключових компетентностей Нової української школи: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою (уміння усно і

письмово висловлювати й тлумачити поняття думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування); спілкування іноземними мовами (уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування); математична компетентність (культура логічного і алгоритмічного мислення; уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності; здатність до розуміння і використання простих математичних моделей; уміння будувати такі моделі для вирішення проблем); основні компетентності у природничих науках і технологіях (наукове розуміння природи і сучасних технологій, здатність застосовувати його в практичній діяльності; уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати); інформаційно-цифрова компетентність (передбачає впевнене, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо); уміння вчитися впродовж життя (здатність до пошуку та засвоєння нових знань набуття нових вмій і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя) [3, с. 11]. Спільними для зазначених компетентностей визначено уміння читати і розуміти прочитане, уміння висловлювати думку усно і письмово, критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, уміння вирішувати проблеми, оцінювати

ризик та приймати рішення, уміння конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, здатність працювати в команді [3, с. 12].

Висновки. Зауважимо, що підготувати концептуальні основи реформування школи стало можливо завдяки напрацюванням педагогів минулого і сучасності (Н. Бібік, В. Биков, Н. Буринська, С. Гончаренко, М. Жалдак, О. Захаренко, М. Євтух, В. Ільченко, В. Коцур, О. Ляшенко, В. Мадзігон, А. Макаренко, Ю. Мальований, М. Носко, Г. Пустовіт, О. Савченко, В. Сидоренко, О. Спірін, В. Сухомлинський, М. Ярмаченко, К. Ушинський, інші), вчених НАПН України, закладів вищої освіти України, громадських об'єднань тощо [1, с. 10].

Для формування людини нового типу, яка володіє комплексом інноваційного мислення, центром виступає університет як елемент тріади «університетська освіта – уряд – виробництво» зі створеним інноваційним освітнім середовищем, основним завданням якого є створення майбутнього. Таким чином, можна стверджувати про правомірність тріади «вища освіта – дослідження – інновації». Інновації є основою створення нового майбутнього.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо пошук та адаптацію методик та технологій забезпечення підвищення якості освітнього процесу та рівня професіоналізму майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Список джерел:

1. Євтух, М. Історико-теоретичний контекст підготовки майбутніх учителів початкової школи в незалежній Україні (XXI століття). Професійний успіх у контексті стратегії сталого розвитку: освіта, економіка, екологія / М. Євтух. – Черкаси, 2018. – С. 5-22.
2. Євтух, М., Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності. Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи / М. Євтух, С. Яшник. – Київ, 2015. – С. 91-131.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Новий курс: Реформи в Україні 2010-2015. Національна доповідь [заг. ред. В. М. Гейця та ін.]. – Київ, 2010. – 232 с., с. 9-10.
5. Психологическая энциклопедия [ред. Р. Корсини, А. Ауэрбах]. – СПб. : Питер, 2006. – 1096 с.
6. Терентьева, Н. Формування нового мислення як визначальний фактор професійної підготовки сучасних фахівців з вищою освітою. Професійний успіх у контексті стратегії сталого розвитку: освіта, економіка, екологія / Н. Терентьева. – Черкаси, 2018. – С. 23-44.